

פרק רביעי – טכניקה אלגברית

כינוס איברים דומים

באלגברה אנו משתמשים בסימנים כדי לייצג מספרים. הסימנים יכולים להיות משתנים ויכולים להיות קבועים.

לדוגמה, נוכל להשתמש ב- x כדי לייצג מספר כלשהו.

איבר הוא ביטוי אלגברי כמו: $\frac{x}{3}, 2x, 3, \frac{1}{x}, x^2$.

איברים דומים הם איברים שיש להם את אותם המשתנים ובאותה חזקה. מהדוגמאות שלעיל האיברים הדומים הם: $\frac{x}{3}, 3, x, 2x$. זאת מכיוון שארבעת האיברים מכילים את המשתנה x בחזקת 1 (ולא 1 – או 2).

כאשר איברים דומים מופיעים בתרגיל חיבור נוכל לכנס אותם. למשל, לחבר את המקדמים.

$$\text{דוגמא: } ? = 2x + \frac{x}{3} + 6x + x^2$$

האיברים הדומים בתרגיל הם: $\frac{x}{3}, x, 2x$ ו- x^2 . לכן נוכל לחבר את המקדמים שלהם.

$$2x + \frac{x}{3} + 6x + x^2 = 8\frac{1}{3}x + x^2$$

נשים לב כי המקדם של $\frac{x}{3}$ הוא $\frac{1}{3}$.

תרגול

1) $x + 2x =$

2) $2x - 3x =$

3) $5x + \frac{1}{2}x =$

4) $15x + 6\frac{1}{2}x =$

5) $3.2x + 5x =$

6) $8.1x + 14x^2 =$

7) $5y + 2x =$

8) $2.4y + 5x + 3y =$

9) $2.5x^2 + 5y^2 + 12y^2 =$

10) $5a + 2b + 3ab + 2a =$

11) $10z + 3x + 4x =$

12) $z + x + y + 5z + 2y =$

13) $14x - 2z - 15x + 17z =$

14) $5a^2 + 3z - 16.5a^2 =$

15) $-18.7x - 13y^2 - 2.5x =$

16) $x + xy + yx + y - 3x + 2y =$

17) $2x^2y + y^2x - 5x^2y + 2y =$

18) $2.25a + 3.75b - 5.2a + 1.5b =$

19) $7.5c^2 - 2\frac{1}{2}c^2 + 3b + 4c^2 =$

20) $\frac{1}{5}a + 3.4b + 5c + 4a - 6b =$

מפתח תשובות

תרגיל	1	2	3
תשובה	$3x$	$-x$	$5\frac{1}{2}x$
תרגיל	4	5	6
תשובה	$21\frac{1}{2}x$	$8.2x$	$8.1x + 14x^2$
תרגיל	7	8	9
תשובה	$5y + 2x$	$5.4y + 5x$	$2.5x^2 + 17y^2$
תרגיל	10	11	12
תשובה	$7a + 2b + 3ab$	$10z + 3x + 4x$	$x + 3y + 6z$
תרגיל	13	14	15
תשובה	$15z - x$	$-11.5a^2 + 3z$	$-13y^2 - 21.2x$
תרגיל	16	17	18
תשובה	$3y - 2x + 2xy$	$y^2x - 3x^2y + 2y$	$5.25b - 2.95a$
תרגיל	19	20	
תשובה	$9c^2 + 3b$	$5c + 4.2a - 2.6b$	

כפל איברים

הכפלת ביטויים אלגבריים כוללת הכפלת הערכים המספריים והכפלת של המשתנים.

$$\text{דוגמה: } 3m \cdot (-4m) \cdot 2n = ?$$

$$\text{נכפיל את הערכים המספריים: } 3 \cdot (-4) \cdot 2 = -24$$

$$\text{נכפיל את המשתנים: } m \cdot m \cdot n = m^2 n$$

$$\text{בuckבות כך התשובה היא: } 3m \cdot (-4m) \cdot 2n = -24m^2n$$

תרגול

$$1) a \cdot 2a =$$

$$2) 3a \cdot b$$

$$3) 6x \cdot 3y =$$

$$4) a \cdot 3b \cdot 4 =$$

$$5) -2a \cdot 5b =$$

$$6) 3a \cdot 5b \cdot 2b =$$

$$7) 4d \cdot 2e \cdot 3f =$$

$$8) 2r \cdot (-3s) \cdot 5 =$$

$$9) 7a \cdot (-5a) \cdot bc =$$

$$10) 2ab \cdot 2bc =$$

$$11) 3ac \cdot 5bc =$$

$$12) -9l \cdot 2m \cdot 3kl =$$

$$13) 5c \cdot (-(-4d)) =$$

$$14) 3x \cdot 4xy \cdot 2z =$$

$$15) 6y \cdot 2x \cdot 12xy =$$

$$16) 7a \cdot 8ab \cdot b =$$

$$17) 3mk \cdot 7k \cdot (-(-2am)) =$$

$$18) 4.5ab \cdot 2bc \cdot 4ac =$$

$$19) xy \cdot yz \cdot xz =$$

$$20) 3acd \cdot 6abc \cdot 4bd =$$

מפתח תשוכות

3	2	1	תרגיל
18xy	3ab	$2a^2$	תשובה
6	5	4	תרגיל
$30ab^2$	$-10ab$	12ab	תשובה
9	8	7	תרגיל
$-35a^2bc$	$-30rs$	$24def$	תשובה
12	11	10	תרגיל
$-54l^2mk$	$15abc^2$	$4ab^2c$	תשובה
15	14	13	תרגיל
$144x^2y^2$	$24x^2yz$	$20cd$	תשובה
18	17	16	תרגיל
$36a^2b^2c^2$	$42am^2k^2$	$56a^2b^2$	תשובה
	20	19	תרגיל
	$72a^2b^2c^2d^2$	$x^2y^2z^2$	תשובה

חוק הפילוג

חוק הפילוג מבטא את יכולת לחלק את פועלות המכפל לשני חלקים ויתר.

דוגמה:

$$\text{אנחנו ידעים ש: } 4 \cdot 5 = 20$$

אפשר לכתוב את המכפל גם כך: $(2 + 3) \cdot 4$

על פי חוק הפילוג علينا לכפול את 4 בכל מחובר הנמצא בסוגרים ולחבר את התוצאות.

$$\text{כלומר: } 4 \cdot (3 + 2) = 4 \cdot 3 + 4 \cdot 2 = 12 + 8 = 20$$

באופן אלגברי ניתן לכתוב את חוק הפילוג כך: $a \cdot (b + c) = a \cdot b + a \cdot c$

שימוש לב: בכתיבה מקוצר ניתן להשמיט את סימן המכפל שלפני הסוגרים.

תרגול

1) $2(x + 1) =$	2) $3(y - 2) =$
3) $5(x + 7) =$	4) $-x(y + 5) =$
5) $-(x - 4) \cdot 3 =$	6) $(-a - b) \cdot 7 =$
7) $x(x + 5) =$	8) $x(x - 8) =$
9) $3x(x - 9) =$	10) $8(5a - 4b) \cdot c =$
11) $k(4k - 5) \cdot 9 =$	12) $-2(t - 6) \cdot 3t =$
13) $k(7m - 3) \cdot m =$	14) $-5(3t + 6s) \cdot r =$
15) $8b(3b + 9a) =$	16) $5s(4 + 5s) =$
17) $-(8 + r + s) \cdot 6 =$	18) $4(-6 - 7n - 2m) =$
19) $-(-t + 12s + 4)2 =$	20) $-2(-4a - 6b + 5) =$

מפתח תשוכות

תרגיל	1	2	3
תשובה	$2x + 2$	$3y - 6$	$5x + 35$
תרגיל	4	5	6
תשובה	$-xy - 5x$	$-3x + 12$	$-7a - 7b$
תרגיל	7	8	9
תשובה	$x^2 + 5x$	$x^2 - 8x$	$3x^2 - 27x$
תרגיל	10	11	12
תשובה	$40ac - 32bc$	$36k^2 - 45k$	$-6t^2 + 36t$
תרגיל	13	14	15
תשובה	$7m^2k - 3mk$	$-15tr - 30sr$	$24b^2 + 72ab$
תרגיל	16	17	18
תשובה	$25s^2 + 20s$	$-48 - 6r - 6s$	$-24 - 28n - 8m$
תרגיל	19	20	
תשובה	$2t - 24s - 8$	$8a + 12b - 10$	

חוק הפילוג המורחב

חוק הפילוג המורחב מבטא כפל של שני ביטויים או יותר הנמצאים בתוך סוגרים.

$$\text{נוכל לבטא את החוק באופן אלגברי: } (a + b)(c + d) = ac + ad + bc + bd$$

כאשר נרצה לפתח סוגרים ניקח גורם מתוך הסוגרים הראשונים ונכפיל אותו בכל גורם בסוגרים האחרים.نعשה כך עם כל גורם בסוגרים הראשונים ולבסוף נחבר את המכפלות.

$$\text{דוגמה: } (x + 3)(x + 2) = ?$$

$$(x + 3)(x + 2) = x \cdot x + 2 \cdot x + 3 \cdot x + 2 \cdot 3 = x^2 + 5x + 6$$

תרגול

$$1) (x + 3)(x + 1) =$$

$$2) (x - 2)(x + 5) =$$

$$3) (x - 4)(x - 6) =$$

$$4) (x - 9)(x - 4) =$$

$$5) (a - b)(a + c) =$$

$$6) (5 + x)(5 + x) =$$

$$7) (3k - 4)(5 + k) =$$

$$8) (3 - r)(r + 2) =$$

$$9) (7 - x)(x - 6) =$$

$$10) -(x + 6)(x + 9) =$$

$$11) (x - 7)(x + 7) =$$

$$12) (-4 + 2x)(7 - 5x) =$$

$$13) (m + 1)(m + 5) =$$

$$14) (2r + 2 + r)(5 + r) =$$

$$15) (7x - 5)(9 + x) =$$

$$16) (x + 4 - 2x)(5 + 9x) =$$

$$17) (x + 1)(x + y - 1) =$$

$$18) (2x + 7)(1 - 3x) =$$

$$19) (5x - 6)(7 - 3x) =$$

$$20) (5x - 8)(5x + 8) =$$

מפתח תשוכות

3	2	1	תרגיל
$x^2 - 10x + 24$	$x^2 + 3x - 10$	$x^2 + 4x + 3$	תשובה
6	5	4	תרגיל
$x^2 + 10x + 25$	$a^2 + ac - ab - bc$	$x^2 - 13x + 36$	תשובה
9	8	7	תרגיל
$-x^2 + 13x - 42$	$-r^2 + r + 6$	$3k^2 + 11k - 20$	תשובה
12	11	10	תרגיל
$-10x^2 + 34x - 28$	$x^2 - 49$	$-x^2 - 15x - 54$	תשובה
15	14	13	תרגיל
$7x^2 + 58x - 45$	$3r^2 + 17r + 10$	$m^2 + 6m + 5$	תשובה
18	17	16	תרגיל
$-6x^2 - 19x + 7$	$x^2 + xy + y - 1$	$-9x^2 + 31x + 20$	תשובה
	20	19	תרגיל
	$25x^2 - 64$	$-15x^2 + 53x - 42$	תשובה

פירוק לגורמים ע"י הוצאת גורם משותף מקסימלי

בהינתן ביטוי אלגברי נמצאת את הגורם המשותף הגדול ביותר לכל הגורמים ונוציא אותו מהסוגרים.

דוגמה: $3x + 6 = ?$

הגורמים בביטוי האלגברי הנתון הם x ו-6. הגורם המשותף והגדול ביותר לשניהם הוא 3.

נמצא 3 מהסוגרים: $3(x + 2)$

למעשה, בתת הנושאים הקודמיים למדנו כיצד לפתח סוגרים. בתת הנושא הנוכחי אנו לומדים כיצד לבצע את הפעולה ההפוכה.

תרגול

1) $5x + 25 =$	2) $8y - 16 =$
3) $13x + 26 =$	4) $12a + 144 - 24b =$
5) $2x^2 + 4x - 16 =$	6) $10x + 5y + 15z =$
7) $7xy + 35x^2 + 14x =$	8) $24x + 64 =$
9) $49a + 28b + 63c =$	10) $56x + 88y - 48 =$
11) $60x - 36y + 144 =$	12) $-15x - 75y + 30 =$
13) $33x^2 - 55x + 121 =$	14) $30x - 36y + 54z =$
15) $15xy + 20x^2y - 5xy^2 =$	16) $3abc - 12bc + 15bcd =$
17) $27xy^2 - 36y + 15xy =$	18) $52x^2y + 13x^2 - 26x^2z =$
19) $51abc - 17ab + 34abd =$	20) $21t^2r - 9tr + 18tr^2 =$

מפתח תשוכות

3	2	1	תרגיל
$13(x + 2)$	$8(y - 2)$	$5(x + 5)$	תשובה
6	5	4	תרגיל
$5(2x + y + 3z)$	$2(x^2 + 2x - 8)$	$12(a + 12 - 2b)$	תשובה
9	8	7	תרגיל
$7(7a + 4b + 9c)$	$8(3x + 8)$	$7x(y + 5x + 2)$	תשובה
12	11	10	תרגיל
$-15(x + 5y - 2)$	$12(5x - 3y + 12)$	$8(7x + 11y - 6)$	תשובה
15	14	13	תרגיל
$5xy(3 + 4x - y)$	$6(5x - 6y + 9z)$	$11(3x^2 - 5x + 11)$	תשובה
18	17	16	תרגיל
$13x^2(4y + 1 - 2z)$	$3y(9xy - 12 + 5x)$	$3bc(a - 4 + 5d)$	תשובה
	20	19	תרגיל
	$3tr(7t - 3 + 6r)$	$17ab(3c - 1 + 2d)$	תשובה

שלוש נוסחאות הכפל המקוצר

להלן שלוש נוסחאות כפל מקוצר הנגזרות מתוך חוק הפילוג.

נוסחת הכפל המקוצר הראשונה

$$(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$$

הוכחה:

$$(a + b)^2 = (a + b)(a + b) = a^2 + ab + ab + b^2 = a^2 + 2ab + b^2$$

דוגמה:

$$(x + 5)^2 = x^2 + 10x + 25$$

נוסחת הכפל המקוצר השנייה

$$(a - b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$$

הוכחה:

$$(a - b)^2 = (a - b)(a - b) = a^2 - ab - ab + b^2 = a^2 - 2ab + b^2$$

דוגמה:

$$(7 - x)^2 = 49 - 14x + x^2$$

נוסחת הכפל המקוצר השלישייה

$$(a + b)(a - b) = a^2 - b^2$$

הוכחה:

$$(a + b)(a - b) = a^2 - ab + ab - b^2 = a^2 - b^2$$

דוגמה:

$$(m - 3)(m + 3) = m^2 - 9$$

תרגול

1) $(x + 3)^2 =$

2) $(x - 3)^2 =$

3) $(x + 8)^2 =$

4) $(x + 5)(x - 5) =$

5) $(a + 6)^2 =$

6) $(z + 4)^2 =$

- 7) $(a - 7)^2 =$ 8) $(x + 1)(x - 1) =$
- 9) $(8 + y)(8 - y) =$ 10) $(x + 9)(9 - x) =$
- 11) $(c - 12)^2 =$ 12) $(x - 11)^2 =$
- 13) $(x + 14)(14 - x) =$ 14) $(3 - 2x)(2x + 3) =$
- 15) $(2x - 5)^2 =$ 16) $(4x + 3)^2 =$
- 17) $(8a - 1)^2 =$ 18) $(8 - 7x)(7x + 8) =$
- 19) $(6 - 5x)(5x + 6) =$ 20) $(5x + 7)^2 =$

מפתח תשובות

3	2	1	תרגיל
$x^2 + 16x + 64$	$x^2 - 6x + 9$	$x^2 + 6x + 9$	תשובה
6	5	4	תרגיל
$z^2 + 8z + 16$	$a^2 + 12a + 36$	$x^2 - 25$	תשובה
9	8	7	תרגיל
$64 - y^2$	$x^2 - 1$	$a^2 - 14a + 49$	תשובה
12	11	10	תרגיל
$x^2 - 22x + 121$	$c^2 - 24c + 144$	$81 - x^2$	תשובה
15	14	13	תרגיל
$4x^2 - 20x + 25$	$9 - 4x^2$	$196 - x^2$	תשובה
18	17	16	תרגיל
$64 - 49x^2$	$64a^2 - 16a + 1$	$16x^2 + 24x + 9$	תשובה
	20	19	תרגיל
	$25x^2 + 70x + 49$	$36 - 25x^2$	תשובה

פירוק לגורמים ע"י שלוש נוסחאות הכפל המקוצר

בתת הנושא הקודם למדנו כיצד להשתמש בנוסחאות הכפל המקוצר בכדי לפתח סוגרים במהירות. בתת נושא זה עוסוק בפעולה ההפוכה.

נוסחת הכפל המקוצר הראשונה

$$(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$$

דוגמה:

פרק לגורמים את הביטוי הבא: $x^2 + 16x + 64$

נזהה שהביטוי יכול להתאים לנוסחת הכפל המקוצר הראשונה. נמצא את a ואת b .

$x = a$ ו- $8 = b$ .icut נבדוק האם $x^2 + 16x + 64$ שווה ל- $(a + b)^2$. אם כן, יוכל להשתמש בנוסחה זו.

$$x^2 + 16x + 64 = (x + 8)^2 \text{ , שכן: } 2 \cdot x \cdot 8 = 16x$$

נוסחת הכפל המקוצר השנייה

$$(a - b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$$

דוגמה:

פרק לגורמים את הביטוי הבא: $4x^2 - 28x + 49$

נזהה שהביטוי יכול להתאים לנוסחת הכפל המקוצר השנייה. נמצא את a ואת b .

$2x = a$ ו- $7 = b$ .icut נבדוק האם $4x^2 - 28x + 49$ שווה ל- $(a - b)^2$. אם כן, יוכל להשתמש בנוסחה

$$4x^2 - 28x + 49 = (2x - 7)^2 \text{ , שכן: } 2 \cdot 2x \cdot 7 = 28x$$

נוסחת הכפל המקוצר השלישייה

$$(a + b)(a - b) = a^2 - b^2$$

דוגמה:

פרק לגורמים את הביטוי הבא: $x^2 - 81$

נזהה שהביטוי מתאים לנוסחת הכפל המקוצר השלישייה. נמצא את a ואת b .

$$x^2 - 81 = (x + 9)(x - 9) \text{ . מכאן התשובה היא: } (9 - x)(x + 9)$$

תרגול

- 1) $x^2 + 2x + 1 =$ 2) $x^2 + 6x + 9 =$
 3) $x^2 - 10x + 25 =$ 4) $x^2 - 16 =$
 5) $x^2 - 14x + 49 =$ 6) $x^2 + 20x + 100 =$
 7) $x^2 - 4 =$ 8) $x^2 - 16x + 64 =$
 9) $x^2 + 12x + 36 =$ 10) $x^2 + 22x + 121 =$
 11) $4x^2 - 4 =$ 12) $25x^2 - 40x + 16 =$
 13) $9x^2 + 48x + 64 =$ 14) $16x^2 - 25 =$
 15) $81x^2 - 81 =$ 16) $4x^2 - 12x + 9 =$
 17) $36x^2 - 16 =$ 18) $49x^2 + 70x + 25 =$
 19) $64x^2 - 16x + 1 =$ 20) $144x^2 - 72x + 9 =$

מפתח תשובות

3	2	1	תרגיל
$(x - 5)^2$	$(x + 3)^2$	$(x + 1)^2$	תשובה
6	5	4	תרגיל
$(x + 10)^2$	$(x - 7)^2$	$(x + 4)(x - 4)$	תשובה
9	8	7	תרגיל
$(x + 6)^2$	$(x - 8)^2$	$(x + 2)(x - 2)$	תשובה
12	11	10	תרגיל
$(5x - 4)^2$	$(2x + 2)(2x - 2)$	$(x + 11)^2$	תשובה
15	14	13	תרגיל
$(9x + 9)(9x - 9)$	$(4x + 5)(4x - 5)$	$(3x + 8)^2$	תשובה
18	17	16	תרגיל
$(7x + 5)^2$	$(6x + 4)(6x - 4)$	$(2x - 3)^2$	תשובה
	20	19	תרגיל
	$(12x - 3)^2$	$(8x - 1)^2$	תשובה

